

изложбу, поводом које је Растко Петровић написао да је „разне утицаје, на изглед савршено диспаратне, могао убедљиво преслисти само сложеношћу своје обдарености. На једној истој слици видимо тонску орнаментику Гогена да затвара у себе екстатичност Ел Грека и бојену синхроничност Матиса . . . Лубарда је створио свим тим једну своју специјалну бизарност, која, кад се не тиче више сликања фигура, већ предела, изгледа аутохтона и изворна. Ти тонови натруло-жути, та патетична узбурканост у атмосфери, та пуноћа сликарских елемената, који се са свих страна проткивају, не припадају више тачно ниједном даљем или ближњем угледу, већ представљају елементе из којих се формира једна нова уметничка особеност.”¹

После годину дана, 1934, у Уметничком павиљону отвара другу самосталну изложбу, која открива јаснију стилску опредељеност. Јављају се својствени драмски интонирани црногорски предели *Љуботин*, *Река Црнојевића*, *Доње поље* итд. и портрети *Филип Марков*, *Кикиригџија*, *Инвалид*, *Носач*. Тиме је његова космогонија углавном била омеђена; и Тодор Манојловић може с разлогом да напише да је Лубарда „први успео да ухвати и оживи истински на платну тмурну величанственост тих легендарних предела, те мрке, морозне, небесима устремљене црногорске планине и кршчеве, те суморне, засенчене, само ретким нежним зеленилом окићене и неким ћудљивим вијугавим рекама испресецине долине — исто као и живаљ, људске типове тих крајева . . . без оног сладуњавог шаренила и лажног мелодрамског блеска којим их је накинђурило било оно познато старо фолклорско и «родољубиво сликарство».”²

Око 1935. исликава у преливима сиве површине без светлосних продора и фактуралних акцентуација. Али валерски регистар није дубок: од најтамнијих до најсветлијих места размак је мали; нема јаких односа светло-тамног. На топлој светлосивој позадини, на пример, једна још светлија бела форма. Да би избегао расплутност, прибегава линији, низу кратких, осетљивих контура, којима спонтано одређује облике, наглашава их колико је потребно, али их не изолује: тон и даље остаје чинилац који спаја. На махове изгледа да је свесно изоставио фокус и препустио се ритмичком једнородном графичком и тонском треперењу и ткању с краја на крај слике (*Дубровник*, 1935), што је за њега, уосталом, и раније често било, и што ће бити особено. То изостављање напетих сукоба и жестоке валерске артикулације збунило је његове тадашње критичаре. У пролеће 1935. Бранко Поповић је у извесној недоумици: „Сликар нарочито запажен последњих година по својој широкој обдарености у правцу истраживања снажног, пуног сликовног израза, заснованог на колористичким и тонским вредностима у подједнакој мери, Петар Лубарда, изложио је овога пута два врло пријатна платна, која, међутим, наговештавају скретање с поменутог правца. Пејзаж *Залив Будве* (59), као и фигура студије *Вуко* (60), насликан је у једном нежном осећајном сиво-зеленкастомодрикастом тону, без јаких контраста и поступком без оне снаге и ширине којом се одликују раније слике Лубардине . . . Можда је то последица тешке болести коју је Лубарда недавно прележао или каквог пролазног, неповољног утицаја.”³ А у јесен те године Поповић запажа да се Лубарда „у својим последњим сликама . . . више придржава природе него што је то раније чинио . . . Раније је радио више по својој унутрашњој сликовној представи, са више маште, био је непосреднији, сугестивнији, синтетичнији”.⁴

Ако је прва улога линије — сем постизања ритмичке динамике — одређивање и учвршћивање предмета, друга је у његовом разбијању и преображавању. Валдемар Жорж каже да је Сутин вршио дезагрегацију форме бојом. Млади Лубарда је Сутина несумњиво радо гледао, али није пошао његовим путем: све до 1936. форму разграђује углавном линијом, која је често више сликана него цртана, а затим распоредом површина и потеза различите светлосне јачине (*Дечак с лађе*, 1935).

Преломне и плодне године су 1936. и 1937. Лубарда ствара низ једрих предела, мртвих природа и ликова радника и сељака, густе материје, рељефне површине. Светлост постаје жешћа, сенка дубља, контрасти драматичнији. Рубови светлог и тамног крију се, истина, у полусенци; ипак, потреба за линијом сахне. Предмет стиче свој волумен и облик сукобљавањем светлости и сенке, своју тежину — једром материјализацијом. У сивој атмосфери увек

¹ Н. Ј., *Млади Црногорац Петар Лубарда излаже у Београду*, „Политика”, 1933.

² СКГ, 16. IV 1934, нова серија, књ. XLI, бр. 8, стр. 615.

³ *Седма пролећна изложба*, СКГ, 1935, књ. XLV, бр. 4, стр. 314.

⁴ *Осма јесења изложба*, СКГ, 1. XII 1935, књ. XLV, бр. 7, стр. 552.